

Helgonens betydelse

En ung fransk adelsman som avgivit klosterlöften i Clairveaux kom en dag för mer än tusen år sen till sin abott och bad att få ta med sig ett dussin unga bröder och grunda ett nytt kloster. Det nya klostret ligger kvar i orten Cluny och dess grundare har helgonförklarats som St Bernard av Clairveaux.

Bernard hade en grundmurad vision om en klosterorden som skulle bryta ny mark. Han såg till att hans kommunitet i Cluny förblev småskalig, genom att med jämna mellanrum sända ut små patruller bröder för att grunda nya kloster. Ju mer känd han blev, desto oftare kunde han skicka folk till nya äventyr.

I slutet av sitt liv riktade Bernard blicken norrut. De bröder han utsåg att bege sig till Norden blev helt förstörda och grät och var nära ett myteri. En kompromiss nåddes genom att bröderna gav sig av som de beordrats, men att deras ben skulle skrinläggas och föras tillbaka till Cluny efter deras död.

På så sätt nådde de vita munkarna i cisterciencerorden även till Sverige. Först etablerade de sig i de båda götäländerna, östra och västra, på var sin sida av Vättern. De gjorde ett försök även så långt norr ut som på Lurö i Väneren, men hade svårt att livnära sig där. Cistercienserna var nämligen helt och hållet självförsörjande. Av jordbruk, fiske, lite djurskötsel och hårt arbete uppehöll de en enkel livvstil som möjliggjorde deras gemensamma sju bönetider varje dygn.

Med sig hade de vita bröderna teknik och kunskap som Norden ännu inte hade sett. Läkekonst med olika örtmediciner var en. Varje kloster försågs med sjukstuga förutom lokaler för att ta emot gäster, både på genomresa och på besök ifrån bygden. De vita brödernas långtgående omsorg om samhällets minsta bär vi på ett sätt fortfarande med oss i vår bild av hur det goda samhället ska se ut. Det är ännu en självklarhet att sjuka, hemlösa, fattiga och flyktingar ska få hjälp och stöd.

Vattendrivna kvarnar var en annan, som för alltid förändrat själva det svenska samhällets struktur. Med cisterciencernas ankomst följde möjligheten att mekanisera ett av jordbrukssamhällets allra tyngsta slit, att för hand på små stenkvarnar mala lagrad säd till mjöl. I Norden sköttes detta slavarbete av trälar, i den mån en gård hade råd att hålla sig med sådana.

De vita brödernas vattenkvarnar möjliggjorde slaveriets upphörande i Sverige. Därmed kunde horder av frigivna trälar dra ut i obygden, bryta ny mark upp i skogarna och investera den förmåga de fått i arbetet på vikingatida gods och gårdar i en egen framtid. Cisterciencernas vattenkvarnar gjorde trälar till självägande bönder, som senare kom att ha egen representation i den svenska riksdagen och därmed bidra till att utveckla embryot till den demokrati som idag är ett av våra mest grundläggande värden.

Dessutom blev klostren centrum för kultur och lärdom. Det var där det gick att lära sig läsa, skriva, räkna, måla, spela och sedan få tillgång till hela den medeltida världens lärdom; det allra mesta ärvt och bevarat från antiken.

Den nutida frågan om vad vi ska ha helgonen till är alltså felaktigt ställd. Istället vore det intressant att fundera över hur mycket av demokrati, självbestämmande, vård, omsorg och utbildning vi faktiskt skulle ha om inte helgonet Bernard tvingat några förskräckta bröder att flytta norrut.

Bilderna är från Alvastra klosterruin vid Omberg i östra götaland.